

ΔΥΟ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΑΧΡΙΔΩΝ
(ΠΡΩΤΗΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΗΣ)

ΕΝ ΤΥΒΙΓΓΗ,

ΠΑΡΑ ΜΑΡΤΙΝΩ, ΤΩ, ΚΡΟΥΣΙΩ,

ΓΑΒΡΙΗΛ (1587) ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1599)

ΚΑΙ Ο ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ

ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ

ΤΑ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥΣ

ΚΑΤ' ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

(*Ἑποδοχή—Φιλοξενία—Συνομιλίας—Συζητήσεις θερησκευτικαί—
Ἡμερολογιακά—Ἀνακοινώσεις—Ἀπολογία Κρουσίου
ἐν ἄρθροις ἐννέα*).

μετὰ τριῶν φωτοτυπιῶν.

ΚΥΡΙΑΙ ΠΗΓΑΙ

Codex Tubingensis Mh 466 t. III, IV, VII.

Martini Crusii Συγγράμματα

Legrand E. >

Μυστακίδου Β. Α >

ἄλλαι

Ἐν τῇ προτασομένη *Βιβλιογραφίᾳ* κατὰ χρονολογίαν ἐκδόσεως
τεταγμένη ἀπὸ τοῦ 1596 (= *Annales Suevici*, τοῦ Κρουσίου).

Γωνιώδεις παρενθέσεις [] δηλοῦσι προσθήκας ἢ διορθώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1596—1929

Ἔτος ἐκδ.

§ 1.

- 1596 *Crusii Martini—Annales Suevici*, ἐν Φραγκφούρτῃ folio.
Ἐν σ. 802 τοῦ Β' τόμου δημοσιεύονται αἱ ὑπογραφαὶ αἱ ὑπὸ τὴν βού-
λαν τοῦ Γαβριὴλ Ἀχριδῶν, ἃς παρέλιπεν ὁ Legrand, ἀνεδημο-
σίευσεν δ' ἔπειτα ὁ Ζερλέντης, ἔτος: Ὅρα 1891 καὶ 1922.
- 1855 *Ράλλη καὶ Ποτλῆ* Σύνταγμα τῶν Θ. καὶ Ι. Κανόνων τομ. Ε. σ. 219
—224. Ἀθήνησι. Ὅρα: 1901, *Ἀριστάρχου βέη...*
- 1859 *Δήμιτσα Μ. Ι'*. Τὰ περὶ τῆς αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώ-
της Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας, ἐν Ἀθήναις.

Ἔτος ἐκδ.

- 1860 *Γρηγορίου* (εἶτα Ἡρακλείας). Περὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ οἰκουμηνικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἐν ΚΠ,
- 1868 *Νέμτζωφ Γ.* Ἱστορικὴ ἀνάμνησις τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν καὶ τοῦ πατριαρχείου Τυρνόβου. Ἐν ΚΠ.
Ὁ συγγραφεὺς τὸν *Γαβριήλ Ἀχριδῶν* Σλαῦον ἐκ Βοσνίας θεωρεῖ, ἐν ᾧ γνωστότατον οὗτο ἦτο ὁ *Γαβριήλ* ἐξ Ἰωαννίνων (σ. 108).
- 1868 Καὶ τοῦ *Ἀνθίμου* Βελεγράδων (Ἀμασειάς). Περιγραφὴ τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων ἐν Κερκύρῳ.
Ὁ ἀείμνηστος ἐγένετο χειραγωγὸς τῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ πραγμάτων διὰ τῶν ποικίλων αὐτοῦ δημοσιεύσεων.
- 1869 Τὰ κατὰ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου ἐν ΚΠόλει—τύποις Μακεδονίας.
- 1871 Golubinski—Ἱστορία τῆς βουλγαρικῆς, σερβικῆς καὶ ρουμανικῆς Ἐκκλησίας (ρωσιστί). Ἐν Μόσχᾳ 1871.
Γνωρίζω μόνον ἐκ τοῦ Gelzer, ὅστις ἐν Byzant. Z. τοῦ 1893 (τ. Β') ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἔργου τούτου.
- 1882 *Ἀνθίμου* (Ἀμασειάς). Ἐπιστολιμαία (λαμπρὰ) σημείωσις περὶ Σισανίου *Ζωσιμᾶ*—προβιβασθέντος εἰς τὴν ἀρχιεπ. Ἀχριδῶν, τότε καὶ πῶς ἐν *Ἐκκλήσῳ*. *Ἀληθεία* σ. 148—151.
- 1886 *Σχινᾶ*, ταγματάρχου. Ὀδοιπορικαὶ Σημειώσεις Μακεδονίας, Ἡπειροῦ καὶ Μακεδονίας τευχ. Β' σ. 288 κέ. *περὶ Ἀχριδος*, ἀλλ' ὄρα καὶ σ. λβ τοῦ πρώτου φυλλαδίου.
- 1889 *Ἀνθίμου*, μ.: Ἀμασειάς.—Ὁμολογία πίστεως, ἣν ὄφειλον διδόναι... οἱ πεσόντες εἰς τὴν τοῦ λατινοφρονεῖν ὑποψίαν... Ἀχριδῶν κλ. *Ἐκκλησιαστ.*: *Ἀληθείας*.
- 1889 *Τοῦ αὐτοῦ*. Χρονολογικὸς Κατάλογος τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀχριδῶν, Α' Ἰουστινιανῆς, *Ἀυτόθι*.
- 1891 Legrand E. Une bulle de Gabriel, patriarche d'Achride. Ἐν Revue d. Etudes Grecques 1891, σ. 182 κ. ἔ.
Ἡ δημοσίευσίς ἐλλειπῆς δυστυχῶς, διότι παρέλιπεν ὁ μακαρίτης τὴν σειρὰν τριάκοντα καὶ ἐνὸς μητροπολιτῶν, οἵτινες ὑπογράφουσι μετὰ τοὺς τρεῖς Πατριάρχας, τὸν *Θεόληπτον* ΚΠ, τὸν *Σίλβεστορον* Ἀλεξανδρείας, *Ἰωαννίμ* Ἀντιοχείας. *Πρβλ.* σειρὰν 1596 καὶ 1922.
- 1891 Soron ἐν Sbornik τοῦ βουλγαρικοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τ. VI—(Κατέχω τὴν σημείωσιν παρὰ τοῦ μακαρίτου φίλου μου Gelzer). *Δὲν εἶδον*.
- 1891 *Δήμιτσα Μ. Γ.* Ἀνέκδοτον ἔγγραφον (βούλλα) τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου πρώτης Ἰουστινιανῆς *Γαβριήλ* (τοῦ Ἰωαννίτου) ἐν *Σωτήρι* Ἀθηνῶν τ. ΙΔ' 267—275—δὲν εἶδον—Ἐὰν τὸ αὐτὸ Legrand ἐν τῇ R. E. Grecques ;
- 1898 *Ἀνθίμου* μητρ.: Ἀμασειάς. Συνοδικαὶ Πράξεις Ἀρχιεπ.: Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἐν *Δελτίῳ* I. E. Ἐταιρείας σ. 547—573—574, τευχ. 15 πρώτης σειρᾶς).
- 1894 *Ἀνθίμου* μητρ.: Ἀμασειάς—Ἀχριδῶν *Γαβριήλ*. ἐν *Ἐκκλήσῳ*. *Ἀληθεία*, σ. 172-3.

Ἔτος ἐκδ.

- 1898 M y s t a k i d é s B. A. Notes sur M. Crusius, ses livres, ses ouvrages et ses manuserits—Revue d. Et. Grecques σ. 279—306, κυρίως σ. 297 κ.έ.
- 1900 Ἐπίσης ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθεία.
 > G e l z e r H. Ungedruckte und ungenügend veröf. Texte d. Notitiae episcopatum ἀπ. Βαυαρικῆς Ἀκαδημ: Μονάχῳ 1900, 4ον. § 2.
- 1901 S c h m i d t J o s e p h.—Des Basilius aus Achrida, Erzbischof v. Thessalonich, bisher unedirte Dialoge. Ein Beitrag z: Gesch. d. griechischen Schismas. München, (ἀρ. 7 τῶν Ἐκδόσεων τοῦ Ἐκκλησιαστικο-ιστορικοῦ Σεμναρίου τοῦ Μονάχου—) VIII+54. 8^ο.
 Ὁ Βασίλειος ἔφερε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν *Καλός*, ἐξημέτισε πρωτονοτάριος πατριαρχικός εἶτα δὲ Θεσσαλονίκης (J. Tzetzae Epistolae, ἔκδ. Pressel, Tübingen 1851, 23.
- 1901 Ἀριστάρχου βεῦ Στ.—Ἰουστινιανοῦ Νσαρά ια' περὶ τῶν [ἐπαρχιῶν καὶ] προνομίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν. Ἐν Ἰσβέστια τοῦ ἐν ΚΠόλει Ρωσικοῦ Ἀρχαιολ: Ἰνστιτούτου, τ. VI σ. 237—252, Σοφία. (Ἀρχαία μετάφρασις τῆς ἐν λόγῳ Νσαράς. Ὅρα καὶ 1855. Πάλλη...
 > *Ἀυτόθι*, σελ. 466 κ.έ. Τὰ χειρόγραφα τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος τῆς Ἀχρίδος.
- 1902 G e l z e r H. Der Patriarchat von Achrida—Geschichte—Urkunden No V' d. XX τόμου τῶν Abhdg. d. phil—hist: Glasse d. K. Sächs: Gesellschaft d. Wissenschaften.
 > G e l z e r H. Ἐν XX τόμῳ τῶν Abhandl. der phil—historischen Klasse (V) d. K. Sächs: G. d. Wissenschaften. Λιψίq.
 > τοῦ αὐτοῦ. Byzant: Inschriften ans West. Makedonien. Ἐν A t h e n. M i t t h. τ. 27^ο σ. 431 κ. έ.
 > τοῦ αὐτοῦ. Der wiederanbgefundene Kodex d. hl. Klemens «andere auf d. Patriarchat Achrida bezügliche Urkunden sammlung Λιψίq. Bericht d. Phil: hist: Klasse d. K. Sächs: G. der Wissenschaften. σ. 41—110.
- 1903 Ζώη Δεωνίδα. Ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθεία Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Πορφύριος (Παλαιολόγος) ἐν Ζακύνθῳ: Διαθήκη αὐτοῦ.
1904. Ἐκτενέστατον γρ: πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας...ἀγαπητέ...χρήσιμοι ἄρχοντες καὶ γέροντες τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταυτῆς καὶ τῆς μητροπ: Κορυδζᾶς καὶ τῶν πολιτειῶν Μοσχοπόλεως καὶ Πρεμέτης—τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ τοῦ 1765.
 Ἐκκλησ. Ἀληθείας σ. 264, 263 — πρῶτῳ Ἀχριδῶν *Κακοδιονύσιος* ἔδραξάτο τῆς Κορυδζᾶς...
- 1905 Δελιγκάνη Καλλινίκου, ἀρχιεποφύλακος τοῦ Οἰκ. Θρόνου, Πατριαρχικῶν ἐγγράφων (1564—1863) τ: Τρίτος, ὅπου προστίθεται ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν, ἐν ΚΠόλει, 1905, σ. 781-902. Τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἐπισυνάπτεται καὶ Ἱστορικὴ Σημείωσις περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν κατέχουσα ἐν συνεχείᾳ τὰς σελίδας 929—

* *Ετος ἐκδ.*

- 1058, μετὰ τὰ παρεπιθέμενα περὶ ἀρχιεπισκοπῆς *Πεκίου* ἔγγραφα (903—929). Ἐν τῇ Συλλογῇ ταύτῃ τὸ ἀρχαιότερον ἔγγραφον φέρει χρονολογίαν τοῦ Αὐγούστου 1662. Ἐδῶ τὰ ἐμὰ κλ.
- 1906 *Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως*, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶς (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Συλλογῆς εἰς τιμὴν Β. Lamansty) Πετρούπολις.
- 1906 *Μπαλάστζεφ Γ. Α.* Περιληπτικὴ πραγματεία περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας. (μετὰ προσθήκης πανομοιότυπου φερμανίου τουρκιστί). Σοφία.
- 1907 *Τιμ. Θέμελη*. Ἀνακοίνωσις ἐκ χειρῶ : Schmith ἐν Ὁξφόρδῃ. Πατριάρχης Ἀχριδῶς *Ἀβραάμιος* ὑπογράφει ἀπὸ Λονδόνης τῇ 17 Σεπτεμβρίου τῷ σοφωτάτῳ κ. κ. Πατρικίῳ βιβλιοθηκαρίῳ... *Νέα Σιών*, Ἱερουσαλήμ.
- 1911 Ἐν Byzantin : Zeitschrift.
- 1912 τ. XX σ. 337
τ. XXI τ. 637, ἐνθα περὶ τῶν μελετῶν τοῦ Ἰβάνωφ καὶ τοῦ Νοβάκοβιτς παρατηρήσεις καὶ ἡ καλλιτέρα μέχρι τοῦ ἔτους τούτου βιβλιογραφικὴ κίνησις.
- 1912 *Βέη Ν.* Liste des metropolités évêchés soumis... ἐν Echos d' Orient σ. 257—259. Δὲν εἶδον.
- 1912 *Χρ. Παπαδοπούλου* (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν) Κοσμᾶς Μαυρουδῆς, ἐπίσκοπος Ἀχριδῶν μητροπολίτης Δυρραχίου ἐν *Ἐκκλησ. Κήρυξι* τῆς Κύπρου τ. Β'. Δὲν εἶδον.
- 1917 *Δάμπρου Σπ. Γρηγορίου Βουλγαρίας* [ἀρχιεπισκ. Ἀχριδῶς] ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι : *Νέος Ἑλληνομνήμων* τ. ΙΔ.
- 1918 *Ζεφλέντη Π.* Γαβριήλ ὁ Ἀχριδῶν ἐν *Γρηγορίῳ Παλαμᾷ* (Θ)νίκης τ. Β' σ. 153—157.
- 1920 *Χριστίδου Γεωμ* ἀρχ : Ἰουστινιανὸς Α' Λυχνιδὸς—Ἀχρις ἐν Δ' τομ. (σ. 217—223) «Γρηγόρ : Παλαμᾷ» (Θ)νίκης.
- 1921 Καὶ ἐν τῷ *Ν. Ἑλληνομνήμονι* τοῦ μακαρίτου Σπ. Δάμπρου τ. ΙΕ' (σ. 137—140) ἀναφέρεται τι περὶ Ἀχριδῶν ἀλλὰ δὲν εἶδον. Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐνταῦθα Πανεπιστημίου δὲν εἶδον τοὺς *τελευταίους* τόμους τοῦ ἐν Ἀθῆναις τυπουμένου τούτου περιοδικοῦ ! (Ἀπρ. 1930)
- 1922 *Ζεφλέντη Π.* Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μ. Κρουσίου *Σουενικῶν Χρονικῶν* (οὐτῷ) ἐν Ἀθῆναις σ. 21 κ. ἔ. — Δημοσιεῦνται αἱ ὑπογραφαί. Ὁρα Crusius M. 1596. Legrand, 1891.
- 1923 *Ἐδλ. Κουρίλα* Ἡ μονὴ τοῦ ὁσίου Ναοῦμ καὶ ἡ Ἀχρις. Εἰς φύλλα Μαΐου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ «Ἐμπρός» μετὰ φωτογραφίας.
- 1927 *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων ἀπὸ Ἱερεμίου β' μέχρι Κυρίλλου Λουκάρεως, Ἐν Ἱεροσολύμοις 1927.
- 1929 Ἐκ τῆς πλουσίας Βιβλιογραφίας διὰ τὴν Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν τοῦ λογιωτάτου Προϊσταμένου τῆς ἀγίας Λαύρας *Ἐδλογίου Κουρίλα* μανθάνω εὐκρινέστερον ὅτι ὑπὸ Soron Strijerov εἰς τὸ Sbornik τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Βουλγαρίᾳ τ. VI καὶ X ἐδημοσιεύθησαν

¹Έτος έκδ.

τά έγγραφα τῆς ἀρχ. Ἀρχιδῶν ἀντιγραφέντα ἐκ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις *πλήρως*—1891—1894. Ἐν *H. Χρονικοῖς* τ. Γ. σ. 117 (1929).

1930 *Σνεγαρόφ* (Snegarov, Νέον ἀντίγραφον τοῦ κώδικος τῆς ἀρχιεπισκ. Ἀρχίδος *Θεολογία* τ. Η' σ. 356—362. Ἀνακοίνωσις ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Βυζαντινολόγων ἐν Ἀθήναις.

²Έγγραφον μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1930 καὶ ὑπέγραφον τῇ 12 Ὀκτωβρ. 1980

Νεον Κουρί
Θεσσαλονίκης

B. A. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ
Διδάσκαλος τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

Α'.

α'.

§ 3. Πρὸ ἐτῶν πολλῶν περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὴν Δύσιν καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ πρὸς τὴν Ρώμην μελετῶν, ὡς δεικνύουσιν ἐργασίαι μου τινὲς καὶ τὰς συγκρούσεις καὶ τὰς ἐκάστοτε φιλικὰς ἢ ἐχθρικὰς σχέσεις ἢ διαθέσεις αὐτοκρατόρων τε καὶ παπῶν κατὰ τὰς προκαρολίνιους χρόνους καὶ τοὺς μετὰ τὸν Κάρολον συνεξετάζων, ἔτυχεν, ὡς εἰκός, ἵνα συμπέσω καὶ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς παπικῆς ἔδρας ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς λεγομένης *Πρώτης* Ἰουστινιανῆς. Ὁ μέγας Ἰουστινιανός, καθ' ἃ λέγει ὁ ἱστορικὸς *Προκόπιος*¹ διὰ τῆς ΙΑ' *Νεαράς* τῆς 26 Ἀπριλίου τοῦ 535 καὶ τῶν συναφῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς 131 (κεφ. Γ') ἀνέδειξε τὴν ἐπισκοπὴν Λυχνιδου, ἐξύψωσε δὴλα δὴ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς εἰς ἀρχιεπίσκοπον «*τῇ θεοψαμίνῃ τὰ τροφεῖα ἐκίνων*» ὑπὸ τὴν *ejus auctoritate* τάξας τὰς δύο ἐπαρχίας Δακίας, τὴν μεσόγειον καὶ τὴν (παρ)οχθεῖαν, τὴν Πρεβαλιτάναν, τὴν δευτέραν Μακεδονίαν, τὴν ἄνω Μοισίαν καὶ μέρος τῆς δευτέρας Παννονίας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς γίνεται διὰ τοῦ διατάγματος τούτου ἀνεξάρτητος τοῦ μέχρι τοῦδε πνευματικοῦ αὐτοῦ προϊσταμένου τοῦ Θεσσαλονίκης, ἡ δ' ἔδρα τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τοῦ *Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ* μεθίσταται λόγῳ σιριακτικῆ καὶ λόγῳ εὐνοίας αὐτοκρατορικῆς εἰς αὐτήν.

Ἡ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν προσωπικὴ ἀνάμιξις τοῦ αὐτοκράτορος προβάλλει ἀκριβῶς ἐν τῇ προνομιακῇ θέσει, ἣν ἐθέσπισε διὰ τὴν *γενέτειραν* αὐτοῦ. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιδῶν—πρώτης Ἰουστινιανῆς ἐπὶ ὄλων τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν ἔμελλεν ἵνα ἔχη *primum honorem, pri-*

1. Περὶ κτισμάτων, Δ, 1 κ. ε. έκδ. Λιψίας Περβλε: καὶ Le Quien, Oriens Christianus, τ Β' σ. 309—310 καὶ Zacharia V. Lingenthal, Nov: I, σ. 130, καὶ II, 6. 130 καὶ 131 γ'.

mam dignitatem, summum sacerdotium fastigium (Nov. 11, I, σ. 132).

§ 4. Ἄλλ' ὁ, περὶ ζητῶ γράφων ταῦτα εἶναι ὁ ὀρισμός, ὁ τοπικὸς, ὁ γεωγραφικὸς τῆς **πρώτης Ἰουστινιανῆς**, καὶ σαφέστερον τις ἦτο ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ οἰκοδομικαῖς κτισματικαῖς ἐνεργεῖαις καὶ ἐργασίαις ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ ὀχυρωθεῖσα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ λαβοῦσα **Ἰουστινιανή πρῶτα**. . . τίς δὲ ἡ **Ἰουστινιανή Σεκουῦνδα**. Εἶναι πράγματι ἡ Ἀχρίς, ἡ τέως Λυχνιδός, (Λυχνίτις) ἦν ἡ νῦν γλῶττα ἐκβαρβαρώσασα Ἀχρίδα προσηγόρευσεν, ἡ νέα Ἰουστινιανή¹; διότι διάφοροι αἱ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἰουστινιανοῦ γινῶμαι².

Κάλλιστος ὁ **Ξανθόπουλος** ἐν τῇ **Ἐκκ. Ἰστ.**: σαφῶς ἀποφαίνεται «γέρας ἑξαίσιον Ἀχριδῶ τῇ πατρίδι νέμων ὁ Ι. εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ταύτην ἐτίμησε καὶ αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν καθίστα **πρώτην** Ἰουστινιανὴν ὀνομάσας, ὡς περὶ **δευτέραν** Ἰουστινιανὴν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὴν τῆς γήσου Κύπρου Ἐκκλησίαν αὐθις ἐποίει, τὰ ἴσα γέρα τῇ Ἀχριδῶ χαρὸζόμενος εἰς τιμὴν τῆς γαμετῆς τῆς Θεοδώρας, τῆς βασιλίδος. Ἐκεῖθεν γὰρ ὄρητο» («Ὅρα ἐγγραφον 2).

Εἶναι πράγματι ἡ Ἀχρίς ἡ τέως Λυχνιδός³ ἢ ἄλλη τις **περὶ** τὴν πεδιάδα ἢ μᾶλλον ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Σκοπειῶν; Ὁ τὸν ὑπ' ἀριθ. 76 π. χ. πίνακα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Ἄτλαντο: τοῦ Spruner—Menke ἀνελίττων, ἐὰν αἱ σημειώσεις μου δὲν μὲ ἀπατῶσι, διακρίνει τὴν θέσιν τῆς Λυχνιδοῦ ἐπὶ τῆς ὀμωνύμου λίμνης, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐπὶ τῶν Σκοπειῶν τὴν παρένθεσιν (p r i m a Justiniana) παρὰ δὲ τὰ **Ὀδλπιανὰ** ΒΑ τὴν s e c u n d a Justiniana⁴ εἰς μικρὰν δ' ἀπόστασιν ΝΑ τὸ **Ταυρῆσιον** τὴν πατρίδα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ πάλιν οὐ μακρὰν ΒΑ. τὰ **Βεδεριανὰ**, φρούριον... ὄλα ἐν τῇ Δαρδανίᾳ⁵.

1 **Ἄννα Κομν.**: τ. Β', 172 ἐκδ. στερεότ. Λιψίας. Ἀχρίς—Ἀχριδιῶται, τὰς Ἀχρίδας. Α, 167. Ἐν τῇ ἐφημ. **Ἐθνεῖ** (Ἀθηνῶν) τῆς 18 Ὀκτωβ. 1930 ἀνέγγων ὅτι ἐδ κ. Ch. Diehl ἀνέγγω πραγματεῖαν τοῦ ἀπόντος καθηγητοῦ Ζελλέρ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς μὴ σωζομένης πόλεως τῆς «Πρώτης Ἰουστινιανῆς». Οὐδὲν πλέον ἐνταῦθα, διαβιῶν, γινώσκω.

2. Ὅρα περὶ αὐτῶν παρὰ **Δήμιτσα**.

3 Ἐν τῷ Μεγάλῳ **Konversat**: Lexicon τοῦ Meyer τ. 14 (1907) **O c h r i d a**, (auch **A c h r i d a**, türk: **O c h r i**) an die Stelle d: alten **Lychnidos**.

4. Ἐν τῇ **Ἐγκυκλοπαιδείᾳ** τοῦ Pauly—Wissowa—Kroll (1919) Justiniana p r i m a ἐν Δαρδανίᾳ, παρὰ τὸ (bei) **Ταυρῆσιον**, πατρὶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ... Justiniana s e c u n d a ἢ ἀρχαία **Ὀδλπιανὰ** (τὰ) ἢ σήμερον **Lipljan** ἐν τῇ παλαιᾷ **Σερβίᾳ**.

5. Ἐν τῇ **Realencycl. Protestant Theologie** τ. 9 (1091) ἐκδ. Γ' (...Hauck

Ἐπὶ τῇ θέσει τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἐξετασθήτωσαν ὅσα ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος Μ. Λογοθέτης Σ. Ἀριστάρχης βέης ὀλίγιστα ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει ἀρχαίας μεταφράσεως τῆς 11ης τοῦ Ἰουστινιανοῦ *Νεαρῶς* περὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ προνομιῶν τοῦ Ἀχριδῶν παρατηρεῖ *ἐπὶ ἀντιφάσει παρατηρουμένη περὶ τῆς ἐπαρχίας. ἔνθα ἔκειτο ἡ πατρις τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος* ¹.

β'.

§ 5. Φέρων εἰς φῶς τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῶν Ἀχριδῶν ἐμὰ σημειώματα, ἀντιπαρέρομαι, δικαίῳ τῷ λόγῳ τὰ περὶ τῆς *συστάσεως* τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, τὰ περὶ τῶν *δικαίων*, ἅτινα συνεπήγετο τὸ αὐτοκρατορικῆ ἰδίᾳ εὐνοίᾳ χορηγηθὲν αὐτῇ *αὐτοκέφαλον*, ὅπερ μεθ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς ἔξουσιῶν, χριστιανικῶν καὶ μὴ, διετηρήθη μέχρι τῆς συγχωνεύσεως καὶ ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς ΚΠόλεως (1767, Ἰανουαρίῳ), ἐπίσης καὶ τὰ *περὶ ὀρίων* τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφρασίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τοῦ *ἀριθμοῦ* τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν, αἵτινες κατὰ καιροὺς ὑπήγοντο τῷ κλίμακι *τῆς ὑπερκειμένης καὶ ὑπερτίμου καθέδρας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Ἀχρίδος* ² ὡς καὶ περὶ τοῦ μεγαλειώδους τίτλου (φήμης), ὃν ἔφερεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος (αὐτοκαλούμενος πατριάρχης) *Ἀχρίδος καὶ πάσης Βουλγαρίας*, ὅστις ἠῤῥξάνετο εἰς μῆκος ἢ ἐμειοῦτο

Alb.) *Ταυρήσιον* (νῦν Ταορ) ἐν τῷ πρὸς Ν τῶν Σκοπείων ἀπλουμένῳ τόπῳ ἐν Ἰλλυρίᾳ».

Ἀξιολογώταται σημειώσεις πρὸς σπουδὴν εἶναι αἱ ἐν ταῖς πραγματείαις τοῦ τῆς Τυβίγγης περιωνύμου βυζαντινολόγου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Tafel, Via militaris Romanorum Exnatia, qua... Pars Occidentalis prior: Tubingae, 1841, 40v. Τὸ μέρος τοῦτο ἐνδιαφέρει ἡμᾶς· πρβλ. σ. 28 περὶ *Λυχνιδῶν* πόλις ὁμωνύμως τῇ λίμνῃ.

1. Ρωσ: *Ἀρχ*: ΚΠόλεως 1901, τ. VI σ. 250—251.

2. Gerlach: T. Tagebuch o. dt. hat etliche und vierzig Bisthümer unter sich—(=40 ἐπισκοπᾶς ὑπ' αὐτήν). Ἐπὶ Βουλγαροκτόνου—ὅστις κατὰ τὸν Μπαλάστρεφ (σ. 6) θέλων νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀρχαίαν λάμπην εἰς »τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὐτήν, μὴ *τολμᾶν* (!!) δὲ νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ τὰ ἐκκλησι: »προνόμια εἰς τὸ νεοφώτιστον βουλγαρικὸν ἔθνος ἀφῆκεν ἄδικτον... συνίστατο ἐκ 31 ἐπαρχιῶν. Παρὰ Gelzer, (ἐν σελ. 632—633) *εἴκοσι τρεῖς* αἱ τῷ θρόνῳ τῆς Βουλγαρίας ἦτοι τῷ Ἀχριδῶν ὑποκειμένην—πρώτη ἡ *Καστορία*, τελευταία δὲ ἡ *Βλάχων*.

Εἰς *δέκα καὶ τρεῖς* κατὰ τὸ ἔτος τῆς καταργήσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς (1767) καὶ τῆς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον συγχωνεύσεως.

κατὰ τὰς πολιτικὰς συνθήκας καὶ περιστάσεις ¹, ἀναλόγως.

§. 6 Ἐπίσης οὐδεμία ἀνάγκη ἵνα λόγον τινὰ καὶ περὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς (**Ἰ**)Πεκίου (Pec) εἶπω. Αὕτη ἀνασυνέστη κατὰ τὸ 1557 ἀποσπασθεισῶν πολλῶν ἐπαρχιῶν ἐκ τοῦ πατριαρχείου (!) τῶν Ἀχριδῶν, οὗ ἡ πνευματικὴ δικαιοδοσία ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἠδρύνθη. Μεσιτεία καὶ ἐπιταγῇ τοῦ μέγα ἰσχύσαντος Μεχμέτ Σοκολῆ πασᾶ ² ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου ἐγένετο ὁ **Μακάριος** ³ ὁ μετέπειτα κατὰ τὸ 1574 μετατεθεὶς εἰς τὴν Ἀχριδῶν ἀρχιεπισκοπὴν, **ἀδελφόπαις** αὐτοῦ ⁴.

Παρὰ τῷ Γεραλίῳ **αὐτόθι** σ. 530 ἀναφέρεται καὶ ἀνώτατος πνευματικὸς ἀρχηγὸς ἢ Πατριάρχης ὀνόματι Garasin [Γεράσιμος] ἔχων περὶ αὐτὸν μοναχοὺς ἑκατὸν—ἑκατὸν πενήντην ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ—μοναστηρίῳ [κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1578.]

Σημειούσθω μοι ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῷ Τ. Τ. τοῦ Γεραλίου εἰς ἄλλην σελίδα, τὴν 329, εὗρισκω ὅτι «ὁ Γεράλιος τῇ 4 Ἀπριλίου τοῦ 1577» εἰς τὸ πατριαρχεῖον μεταβὰς συνήντησε τὸν ἀρχιεπίσκοπον **Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας** ἄνδρα πενήντην ἐτῶν ταπεινὸν μοναχικὸν ἔνδυμα φοροῦντα, τὸν μητροπολίτην Ρόδου...καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον **Πεκίου καὶ πάσης Σερβίας** τεσσαρακονταετῆ, στενὸν ἔξ αἵματος συγγενῆ τοῦ Μεχμέτ πασᾶ. Οὐδενὸς τούτων ὄνομα φέρεται, δυστυχῶς, πρὸς διασάφησιν.

Ἔτι «ὁ παρὰ τῷ Κρούσιῳ ἐπὶ ἑβδομάδα κατὰ τὸ 1583 παραμείνας

1. Ὅρα τὴν ἐν τέλει τοῦ τίτλου πάντοτε ὑπάρχουσαν προσθήκην..καὶ τῶν λοιπῶν. *Προβλ.* τὸν τίτλον ἐν σ. 2 τοῦ 1 φύλλου εἰσαγωγῆς.

2. Jorga, Gesch: d. Osmanischen Reichs, III, Gotha, 1910, σ. 165 περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ἀρνησιθρήσκου τούτου μ. βεζίρου.—Ἐπίσης σ. 138. Κατὰ τὸν Gerlach, T. T. σ. 38 «der gewaltigste» ὁ μάλιστα παντοδύναμος.

3. *Αὐτόθι*, σ. 167 «Ἐδωκε τοῖς Σέρβοις ἐν τῷ προσώπῳ συγγενοῦς αὐτοῦ τοῦ **Μακαρίου** νέου πατριάρχην τοῦ Pec-v.

4. Ἐν τῇ Turcogr. σ. 194 καὶ 197. «nepos ex fratre... mense Septemb. ordinavit [ὁ πατριάρχης] archiepiscopum Bulgariae, supremi Bassa nepotem...—Ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Γεραλίου πρὸς τὸν Κρούσιον (27 Νοεμβ. 1575. Ἀναφέρεται Πεκίου **Μακάριος** σὺν τῷ Ἀχριδῶν **Σωφρονίῳ** ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Θ. Ζυγομαλᾶν τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ παραπονουμένου... (Turcogr: 290-291.) Νομίζω ὅτι ἀπαρτήρητος παρῆλθε ἢ παρὰ Γεραλίῳ Τ. Ταγ. σ. 64 ἐπιβεβαίωσις ὅτι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1574, αὐτοῦ ἀσθενούντιος, ὁ τοῦ Μεχμέτ πασᾶ **ἀδελφόπαις** [ἢ λέξις ἑλληνιστι] μητροπολίτης ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἐγένετο μὲ ἔδραν τὴν Ὀχριδα, δέκα ἡμερῶν ὄδον τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπέχουσαν, ἐπὶ τῶν συνόρων Ἠπείρου καὶ Σερβίας.»

Παρὰ Γεραλίῳ γράφεται Ρεκίο καὶ τουρκ. Hypeck.

»πρὸς ζητείαν ἀλλὰ καὶ πρὸς διδασκαλίαν τῆς δημοτικῆς γλώσσης
 »Κορίνθιος Γαβριήλ *Καλλωνᾶς* ἀνεκοινώσατο μεταξὺ ἄλλων ὅτι ἐν
 »τῇ Σικελικῇ Μεσσήνῃ ὑπάρχουσι ἑλληνικοὶ ναοὶ πολλῶν ἐκ Πελοπον-
 »νήσου αὐτόσε καταφευγόντων καὶ ὅτι οὗτοι ὑπόκεινται τῷ πατριάρχη
 »ΚΠόλεως, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας
 »παρὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ δυσαρέσκειαν τοῦ Πάπα.»—*Annales Suevici*
 σ. 781.

γ'.

§ 7. *Ἐπίσης* ἐκτὸς τοῦ θέματος ἡμῶν κεῖται ἡ ἔστω ἡ ἀκροθιγῶς ἐξέτασις τῶν αἰτίων, αἵτινα ἤγαγον εἰς τὴν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου τῶν Ἀκριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας ὑπαγωγὴν καὶ προσάρτησιν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1767 ἐπὶ Σαμουήλ πατριάρχου, τοῦ *Χανδξερῆ*¹. *Εἴτε* ταῦτα ἦσαν πολιτικῆς φύσεως, ἡ ἀνώμαλος μεταβατικὴ πολιτικὴ κατάστασις ἡ πρὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ μετὰ τὴν Ἀλωσιν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, *εἴτε* ἡ καταδυνάστευσις τῶν κρατούντων, *εἴτε* ἡ δυσβάστακτος φορολογία, καὶ ἐν γένει τὰ ὑπερογκὰ χρέη, εἰς ἃ ὁ θρόνος βαθμηδὸν ὑπέκλυεν (ἐντεῦθεν καὶ ἡ εἰς Γερμανίαν καὶ ἔ. πρὸς ἐλάφρυνσιν τῶν χρεῶν μετάβασις τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ἔσται ὁ λόγος *Γαβριήλ*) *εἴτε* πρόκλησις ἐκ μέρους μητροπολιτῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν κλήρου καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, *εἴτε* διὰ λόγους ἄλλους αἰτήσις δι' ἀναφορᾶς καὶ ἀποφάσεως τοῦ τε πατριάρχου *ΚΠ* καὶ τῆς ἱ. Συνόδου, ἡ συγχώνευσις ἀπεφασίσθη διὰ αὐτοκρατορικοῦ *Ὄρισμοῦ*, αἱ ὑπὸ τὸν θρόνον τῶν Ἀκριδῶν μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαὶ προσηρτήθησαν εἰς τὸ κλίμα τοῦ πατριαρχείου ΚΠόλεως δι' ἰδίου Τόμου² καὶ κυβερνητικῶς ἡ νέα τάξις ἐκυρώθη ἐπὶ Μουσταφᾶ τοῦ Γ', ἀναληφθέντων ὅλων τῶν χρηματικῶν *βαρῶν καὶ δοσιμάτων* ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου καὶ ἐξαλειφθέντων αὐτῶν *ἄρδην ἐκ τῶν δημοσίων βασιλικῶν λογιστηρίων* τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ποτε Ἀκριδῶν καὶ Πεκίου καὶ προσιεθέντων δι' ἐγγραφῆς τῷ πατριαρχεῖο.

1. Ὁ Σαμουήλ ἐπατριάρχησε τὸ πρῶτον ἀπὸ τὴν —24 Μαΐου 1763—5 Νοεμ. 1768.

2. *Τόμος Γ'*. ἐν σελ. 895, ἐκδ: *Δηλικάνη*, Πατριαρχ. Ἐγγράφων καὶ ἔνο: 921 τὸ γράμμα τὸ διαλαμβάνον ἐν περιλήψει τὰ αἰτία δι' ἃ συνηνώθη τὸ κλίμα τοῦ Πεκίου εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίαν.

Τὰ περὶ συστάσεως τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς ὄρα παρὰ *Μηλιαράκη*. Ἰστ: τ. Νικαίας 1898. σ. 646 κ. ἔ. καὶ *Χρυσοστόμω Παπαδοπούλῳ* (Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν), Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Σερβίας καὶ Ρουμανίας, Ἐν Ἱεροσολύμοις 1923, σ. 1 ἔξ.

§ 8. Ἡ προσήλωσις αὕτη τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῆς ΚΠόλεως ἐκίνησε σχεδὸν μετὰ ἑκατονταετίαν τὸν χόλον τοῦ μακαρίτου Μ. Γ. Δήμητσα, ὅστις πεπαιδευμένος αὐτὸς ἐγένετο ἀκρατῆς γλώσσης, ὡς εἰ ἀπαίδευτος, ἐξήμεσε κατὰ τῶν πατριαρχείων διὰ τὴν προᾶξιν ταύτην ἀσυστόλως λοιδορίας, διότι, λέγει ταύτην ὑπηγόρευσε φιλαρχία, πλεονεξία, κακοβουλία, δοξομανία, συκοφαντία **προδοσία** (τίνος) «οὐδένα νόμον, οὐδὲν ἱερόν, οὐδὲ ὄσιον σεβασθεῖσα» ταῦτα τὰ αἷτια ἅτινα **ἐπέτεμον τὸ νῆμα τῆς περαιτέρω διαβιώσεως τοῦ αὐτοκεφάλου καὶ τῆς πολυχρονίου διαρκείας αὐτοῦ**¹. Μαίνεται ὁ μακαρίτης γράφων, ἀλίσκεται χεῖλεσιν ἰδίου στόματος οὐδὲ κόκκον πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς συνέσεως ἐν νῶ κρατῶν μηδόλως σταθμώμενος τοὺς καιροὺς, καθ' οὓς μετὰ τόλμης φιλοπάτριδος (!) ἐζήτει τὴν **ἀνόρθωσιν καὶ ἀνασύστασιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἐσβέσθη** (οὔτω), λέγει **διότι οἱ ἅγιοι πατέρες ἐφοβοῦντο καὶ αὐτὸ τὸ ἀθῶον ὄνομα!** Ἦγνῶει ὅτι τὸ πατριαρχεῖον εἶχεν ἐν τῷ Συνταγματικῷ αὐτοῦ καὶ μητροπολιτικῶν θρόνων Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν τάξει; Τί δὲ ἔπαθον αἱ τῷ πατριαρχεῖῳ προσαρτηθεῖσαι ἐπαρχίαι τῆς Μακεδονίας **χεῖρον** τῆς προτέρας καταστάσεως, ὅφ' οἶαν τέως διετέλουν; Ὁ δὲ καὶ ἀξιοπαρατήρητον καὶ τῆς τ: κυβερνήσεως τὴν βοήθειαν—ἀνάμειξιν διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τῶν πρὸς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν κολακευτικῶν² προκαλεῖ. Ἐπεθύμει ὁ Δήμητσας ἵνα ἀναστηλωθῇ **«μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, ὅπερ ἀπώλετο**» διὰ τῆς εἰς τὸ πατριαρχεῖον προσαρτήσεως, ὡς λέγει τελευταῖον ὁ **Γ. Μπαλάστζεφ**³; Τοιοῦτω τῷ τρόπῳ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φιλοστόργου τέκνου τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὸ κέντρον τῆς βουλγαρικῆς δυνάμεως καὶ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων θὰ μετετοπίζετο μέχρι τῶν δύο λιμνῶν (Πρεσπῶν—Ἀχριδῶν) ἢ καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν—ἀλβανικῶν συνόρων, ἢ δ' ἐν ΚΠόλει **πρεσβευτικῆ Συνδιάσκεψις** τοῦ 1876 (1877), ἐξ ἧς ἀνέθρξε τὸ πρῶτον **Τουρκικὸν Σύνταγμα**, καὶ ἡ **Συνθήκη τοῦ ἁγίου Στεφάνου** (3 Μαρτ: 1878) νέον θὰ εὗρισκεν ὁδηγὸν διὰ τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις, ὡς ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς διαγράμμασι (croquis) ἐσημειώθη τοῖς ἐν ταῖς σελ. 176 καὶ τῇ 252⁴. Τὸ 1761 ἦτο **ἄποφρὰς ἐνιαυτός** (οὔτω)!!

1. Τὰ περὶ τῆς αὐτοκεφάλου. . 1859 σ. ζ' καὶ 82—83 κ. ε.

2. *Αὐτόθι* σ. 92—93.

3. *Περίληπτ: Πραγματεία...* σ. 6.

4. *Ἀνάγνωθι* τοὺς προσηρημένους χάρτας ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ διὰ τὴν

Ἡ γνῶσις φαίνεται ὁ Δ. ὅτι διάφοροι ἦσαν οἱ χρόνοι, καθ' οὓς συνετελέσθη ἡ λεγομένη *καθαίρεσις* καθ' οὓς κλήρος καὶ λαὸς ἀντιπροσωπεύετο διὰ τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν πατριαρχείων καὶ οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἤρχιζεν ἐπιτεινομένη ἡ βουλγαρική καὶ καθόλου πανσλαβιστική κίνησις καὶ προπαγάνδα. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ καθεστῶς τῶν πατριαρχείων, ὧν ὁ προκαθήμενος τῆ ἐπινεύσει αὐτῆς ἐν τῷ θρόνῳ ἐγκαθίστατο. Ἡ κυβέρνησις ἐπειθετο εἰς τὰ τοιαῦτα τῶν πατριαρχείων αἰτήματα, συκίνη δ' ἐπικουρία εἶναι ἢ ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ *Μπαλάστιζεφ*¹ ἐπαναλαμβανομένη τοῦ *Γαβριήλ πασᾶ* διαπίστως ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Πύλης γενομένη ἐπιμελεῖ ἐρευνῆ οὐδεμία εὐρέθη ἐκ μέρους κλήρου καὶ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν Πεκίου καὶ Ἀχριδῶν διὰ τὴν προστασίαν καί... τοῦ πατριαρχείου ἀναφορά, *ἀλλ' ὅτι μόνον* ἢ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ἱεραῆς Συνόδου... διὰ τὴ περαιτέρω. Ἡ κυβέρνησις τοὺς παλαιούς χρόνους ἀπέβλεπεν *εἰς* τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ *μυρ* καὶ *εἰς* τὴν πολιτικὴν. Ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ἐστρωζέτο εἰς τὸ συμφέρον αὐτῆς, ὅπερ ἐκρατεῖτο *εἰς* τὴν ὑπεροχὴν τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἡ κυβέρνησις, «ἐθεώρει τὴν εὐρύτητα τῆς δικαιοδοσίας τοῦ»
 » οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τὴν ἀπολυταρχικὴν πῶς δύναμιν αὐτοῦ
 » καίτοι παρ' αὐτῷ ἔχοντος καὶ σύνοδον, ὅπως δήποτε *ἀσφαλές* ἔχέγ-
 » γιον τῆς ἰδίας ἐαυτῆς ἐξουσίας καὶ ἀρχῆς, ἐνόει μάλιστα ἵνα βλέπη
 » τὴν ὑπεροχὴν ταύτην (préeminence) εὐφυνομένην καὶ ἐθεᾶτο μετ'
 » εὐχαριστήσεως (avec plaisir) οὐχὶ μετὰ φθονεροῦ καὶ ὑπόπτου ὀμμα-
 » τος τὸ πατριαρχεῖον εἰς σχέσεις οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ ἵνα ἀναμινύη-
 » ται εἰς τὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν..². Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀνεμινύετο πανταχοῦ, μὴ ἐγειρομένης διαμαρτυρίας καὶ εἰς τὰ τῶν

ἱστορίαν τῶν τελευταίων χρόνων (1875—1886) βιβλίῳ τοῦ d' Anril: *Négociations relatives au Traité de Berlin et aux arrangements qui ont suivi... croquis topographiques...* καὶ τὸ ἀθηνικὸν κείμενον τῆς Βερολινίου Συνθήκης, Παρισίους, 1886, 80. Οἱ χάρται οἱ ἡμῖν διαφέροντες κεῖνται ἐν σ. 167 καὶ 252 ἐκτὸς κειμένου

1. *Αὐτόθι* σ. 24—25.

Ὁ Γαβριήλ πασᾶς εἶναι ὁ *Κρέστοβιτς*, ὃν μικρὸς ἐγὼ ἐγγνώρισα τίμιον σοφώτατον ἔφορον τῶν ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι (Ἄρναούτκιου) σχολείων ὑπογράφοντα ὡς *Κρεσιτίδης*.

2. *Μυστακίδου*. Ἐπὶ τῇ Ἑλώσει, τὰ μετὰ τὴν Ἑλωσιν... ἑλληνικὸν ἔθνος, πατριαρχεῖα. ΚΠ. 1920, σ. 15—18 καὶ τὰς *αὐτόθι* πολλὰς ὑποδείξεις τῶν πηγῶν ..Turco-gaecia, σ. 486.

ἄλλων ἐκκλησιῶν καὶ συνεβούλευε, εἶχε δὲ τὸ ἀναφέρεσθαι εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα.

Ὁ *Μπαλάστζεφ* τὴν τελευταίαν σελίδα (28) τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ.. Ἀχριδῶν πληροῖ παραιτηθεῖς, ὡς *ἀναγκαῖον* συμπέρασμα τὰ τοῦ Δήμιτσα πολιτικῆς κουφότητος καὶ ἀδικαιολογήτου ὀρμῆς, κινήματα.

Πολιτικῶς συνέφερε τῇ Τουρκίᾳ ἡ προσάρτησις.

§ 8α *Ἐκθεσις* τοῦ 1878 περὶ τῆς ἐπαρχίας *Πρεσπῶν*—*Ἀχριδῶν*, ἣν ἔχω ἀναφέρει: Τὴν ἐπαρχίαν ἀποτελοῦσι τέσσαρα τμήματα, ἡ ἐπαρχία *Ἀχριδος*, διαιρουμένη εἰς τρία μέρη, Ἀχριδος, Δρίνου καὶ Δέβριτζας ὁ δῆμος *Ρέσνας* [ἔδρα μουδριου, πατρις τοῦ ἡγέτου τῆς τουρκικῆς ἐπαναστάσεως Ἐμβέρ Βέη καὶ ὁ δῆμος *Πρέσπας*, καὶ 60 χωρία ὑπαγόμενα εἰς τὰ Βιτώλια...ἀπὸ τοῦ 1869 ἀπεσκίρτησαν τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας προεξαρχόντων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀχριδος καὶ διετέλεσαν ἐν τῇ ἀποστasia μέχρι τοῦ 1874, χωρὶς νὰ ἔχωσι καλῶς ἀπηρτισμένον συμπαγῆς σῶμα, ἀπετέλεσαν ἴδιαν κοινότητα *Ὀσποτίνα* ἐνήργουν ἐν ὀνόματι τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Διήρπασαν τοὺς ἐννέα νουῦς, μετέτρεψαν τὰς πέντε δημοτικὰς σχολὰς καὶ τὴν ἑλληνικὴν, εἰς βουλγαρικὰς. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου *Κλήμεντος*, ἥτις... ἦν πρότερον μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς *Θεοτόκου*. Καὶ οὗτος διηρπάγη καὶ κατεσχέθη μεθ' ὄλων τῶν σχολῶν, ὁ δὲ μητροπολίτης *Μελέτιος* ἠναγκάσθη ἵνα κλεισθῇ εἰς οἰκίαν, ἐν ἣ μετέτρεψεν εἰς εὐκτήριον αἵθουσαν...

Ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἄκρᾳ τῆς πόλεως Ἀχριδος Μονὴ τοῦ ὁσίου *Νασούμ* ἀπολαύουσα βαθείας τιμῆς...κέντρον τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν πλησιοχώρων... Ἐν τῇ δυτικῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως κατὰ τὸ μέσον τῆς τουρκικῆς συνοικίας ὀλιγίστας ἐχούσης οἰκίας εὗρηται τουρκικὸν *ἱμαρέτιον* (πτωχοτροφεῖον), ἐξ οὗ διανέμεται ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος τοῖς πτωχοῖς ἄρτος καὶ ζωμός.

Ἐν τῷ τμήματι τῷ ὑπαγόμενῳ εἰς τὰ Βιτώλια...καὶ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου *Νικολάου*, ἡ κοινῶς λεγομένη *Τόπλιτζα*. Αὕτη ἐκχωρηθεῖσα εἰς τὴν ἱεράν μονὴν τοῦ *Σινᾶ* ἐνγκιάσθη εἰς τοὺς σχισματικούς ..

Ἐν Καταλόγῳ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἀγορῶν, καὶ πανηγύρεων ἀναγράφεται, τῇ 23 Ἀπριλίου διάρκεια ἀγορᾶς καὶ δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν εἰς *Ὀχριδα Μακεδονίας*.

(Συνεχίζεται)